

HOPPÁL KÁL BULCSÚ

MOLNÁR TAMÁS, A MAGYAR BÖLCSELŐ. KÉT FILOZÓFIATÖRTÉNETI TOPOSZ

„...a »nemzet« Magyarország volt!” (Molnár 2000: 17.)

Kornis Gyula *A magyar filozófia fejlődése és az Akadémia* című tanulmányát a következő szavakkal kezdi: „A filozófiának jóval szélesebbkörű, egyetemesebb természetű s mélyebb jelentősége van egy nemzet lelkének és műveltségének formálásában, mint egy-egy szaktudománynak.” (Kornis 1944: 5) Kornis ezek után a filozófia magasrendűsége és a magyarság magas szintű filozofálásra való képessége mellett érvel, ezzel viszont az ellen a közkeletű meggyőződés ellen is felszólal, amely azt mondja, hogy a magyar filozófiai kultúra inkább receptív, mint kreatív, önálló, a nyugati bölcelet szintjét elérő teljesítményre nem képes. Kornis jól látja azonban – és ehhez a véleményhez csatlakozik Demeter Tamás (Demeter 2011: 13) és Mezei Balázs (Mezei 1999) is –, hogy itt nem csak honi filozófusok külföldi elfogadottságáról van szó és még csak nem is a külföldi lapokban megjelent publikációk számáról, hanem arról, hogy képesek vagyunk-e valamilyen nagyrészt csak a magyar bölceletre jellemző jellegzetességet felmutatni. Enélkül ugyanis nincs értelme „magyar” filozófiáról beszélni, nem tudunk rámutatni semmire, képtelenek leszünk az azonos lokalitáson túlmenően honi bölceletről beszélni. Sőt, ezen túlmenően, ha nem rögzítünk egy valódi magyar filozófiai karaktert, akkor magának a filozófiának sem beszélhetünk a kitüntetett szerepéről, és egyáltalán, értelmét veszti minden filozófiáról való diskurzus.

A legtöbb magyar filozófiatörténettel foglalkozó kézikönyv nem fogadja el, hogy a magyar filozófiának vannak/voltak egyéni jellegzetességei. A huszadik századra vonatkozóan például a közelmúltban megjelent Hell-Lendvai–Perecz szerzőtriászú kötet (2000) semmiféle közös jellemvonást nem ismer el magyar filozófusok között, azaz, magyarországi, magyar ajkú filozófusokat és intézményeket tárgyal, de bizonyos értelemben tagadja a magyar filozófia létét. Somos Róbert már árnyaltabban fogalmaz. Véleménye szerint a politikai véleménynyilvánítás és apolitikusság közti választás köti össze a

kor gondolkodóit (Somos 2004: 64 skk). Demeter Tamás ezzel szemben egy sajátos szociologizáló tendenciát tételez föl, mint egységesítő narratívát (Demeter 2011: 13 skk).

Mindezen elképzelésekkel polemizálva én mégis azt javaslom, hogy hűen a kornisi idézethez, abból induljunk ki, hogy a filozófia igenis nagyon fontos, ha nem a legfontosabb, egy nemzet szellemi és erkölcsi létében – ennek valóságosága nélkül az nem is létezhet. Ilyen értelemben túl szeretnék lépni dolgozatomban a magyar bölcséletet jellemző filozófia- és eszmetörténeti toposzokon. Mikor a magyar filozófiát tárgyaljuk, általában két kérdést mindig körbejárunk: a katedrafilozófia és a nyelvi határoltság problémáját. Ezekről szeretnék pár gondolatot megosztani Molnár Tamás kapcsán, mely által a toposz-gondolkodás tarthatatlanságát fogom felmutatni.

Először is, Molnár Tamásról a politikailag elkötelezett baloldali filozófiatörténet-írás előszeretettel jegyezni meg azt, hogy katedrafilozófus,¹ azonban ennek a kijelentésnek az ő esetében semmiféle értelme nincs.² Általában marxista szerzők (Lukács György alkalmazza leelőször!) használták előszeretettel a „katedrafilozófus”, „katedrafilozófia” kifejezéseket, mellyel olyan, általuk „reakciónak” és „polgárinak” tekintett szerzőket jelöltek, akik nem csatlakoztak semelyik ún. „progresszív” irányzathoz sem. Eszerint katedrafilozófus volt a mélyen katolikus és nagypolgár Pauler Ákos, de a politikailag alig megnyilatkozó, élete végéig Kanttal foglalkozó Böhm Károly is. A katedrafilozófus egy negatív kategória volt, mellyel szemben állt a „valódi filozófus” fogalma. Ebben a felfogásban a valódi filozófusról feltételezték, hogy semmiféle anyagi érdeke sincs atekintetben, hogy oktasson és alkosson, ezzel szemben a katedrafilozófus állami érdekeket szolgál ki, állami pénzből finanszírozott intézményekben. Sajátosan csengett ez a fogalom, hisz a 20. századi életfilozófiák erőterében fogalmazódik meg, s emiatt oly kifejezések is hoztáptadtak, mint a szakbarbárság, üres formalizmus, rutinfilozófia, stb. A baloldali-lukácsói kultúrkritika szerint egy filozófia progresszivitását a politika határozza meg.

Katedrafilozófus az volt sok baloldali gondolkodó szemében, aki elvtelenül kiszolgált egy rendszert, az, aki önálló, megalapozott bölcsélettel nem rendelkezik, és ennek folyamánként bármikor változtatni tud „elvi” álláspontján. A II. világháború utáni magyarországi baloldali kánon azonban ebből a szempontból saját magának mond ellent. Ez az önellentmondás legalább is az 1919-es Lukács-cikkig, a „Taktika és etikáig” vezethető vissza. Itt Lukács György mindamelltt, hogy a bolsevik terrort próbálja igazolni, a megalapozás klasszikus bölcséleti struktúráját is lebontja. A filozófiában erős hagyomány az a meggyőződés, hogy a világ megismerése hierarchikusan történik, azaz a tudományok egymásra épülnek, az alapelveknek a további következtetések nem mondhatnak ellent. Lukács György azonban ezt a hierarchiát a feje tetejére állítja: nála – és majd követőinél – az esetleges történelmi-politikai szituáció határozza meg, mi a helyes és mi a helytelen, más szavakkal, a társadalmi-egyéni cselekvésben az etikai alapelveknek nincs semmiféle határozó szerepük. Az elvvé lett elvtelenség, vagy más kifejezéssel a világ metafizikátlansága, 1945 után intézményesül. Meglátásom szerint, ha valakik,

1 A katedrafilozófus gyűjtőnévként szolgál. Hasonló fogalmak: a „kurzus-filozófus”, az „aulikus bölcselő”, a „politikailag elkötelezett gondolkodó”, vagy a Ludassy Mária által a HVG vitában használt kifejezés, az „NB3-as”.

2 Lényegében a mai magyarországi posztmarxisták is ugyanezt az érvt használják, csak kicsit átfogalmazva. Lásd azokat a vitákat például, amelyeket a Molnár Tamás Kutatóközpont fölállítása körül zajlottak le 2012-ben. Kísérteties a hasonlóság a 2010-es és az ötvenes-hatvanas évek „jobboldali-polgári” filozófiái ellen irányuló kritikák között. A dolog pikantériája, hogy a Molnár Tamás Kutatóközpont valóban nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket.

akkor a szocialista rendszer filozófusai nevezhetők kurzusfilozófusnak az elveket tagadó világnézetük okán.

Vissza kell utasítsuk azonban a katedrafilozófus (és annak megannyi változatát)-vádat Molnár Tamás esetében, ugyanis nála szó sem lehet egy rendszer kiszolgálásáról. Molnár, mint ezt tudni lehet róla, „nehéz ember” volt, ezért sem lehetett őt egyetlen kultúrskatulyába sem beszorítani. Igaz, hogy bizonyos értelemben egész életműve a politikáról, tehát a közügyekről szól, de soha sem politizált, – és ezért volt valóban konzervatív – elméleti meglátásait soha sem nivellálta. Nem úgy, mint a hazai filozófusok egy jelentős része, akik a '90-es évek rendszerváltása előtt egyéni, anyagi vagy egyéb érdekekből kiszolgálták a kommunista rendszert, azaz a filozófiát földön csúszó ideológiává silányították. Ez azonban azt is jelenti, hogy Molnár valódi érdeklődéssel filozofált, nem katedrafilozófus-módra. Amennyiben általános elvárás a valódi filozófustól (mely a katedrafilozófussal szemben definiálódik), hogy tanítása és élete között ne legyen ellentét, akkor Molnár ennek a kritériumnak mindenképp megfelel. Molnárt kereszténysége és kereszténység-felfogása irányította arra a fajta életfelfogásra, amelynek a lényege, hogy a bölcselő túllépve időleges, véletlenszerű egynedvességén, ideákat és értékeket ismerjen fel és kövessen – még ha nem is tudja őket teljesen megvalósítani.³

A filozófus, tehát a valódi gondolkodó értelmiségi, Molnár számára az volt, aki egységként fogta fel életét és művét, azaz, aki egész életét a filozófia művelésének szentelte. A filozófust – szemben a katedrafilozófussal – az jellemzi, hogy fontos kérdésekkel intenzív módon foglalkozik, melynek eredményeképpen meglehetősen sokat publikálhat, megnyilatkozhat (vagy tanítványi kört nevel ki maga körül), melyben viszont nem veszik el, azaz tudományos, bölcséleti álláspontja egyértelműen felismerhető. Elmondhatjuk, Molnár véleménye mindig éles, ugyanakkor kellően kidolgozott, soha nem hordozott magában hátsó szándékokat, a filozófiával, azaz a valódi gondolkodással ellentétes tendenciákat. Nem nevezhetjük semmiféleképpen sem olyan bölcselőnek, aki valamiféle gonosz indok, pénz, mások elnyomása vagy a kultúrterrorizmus érdekében filozofált volna. Más szavakkal: nem volt kisztilú katedrafilozófus, akinek szégyellnie kellett volna, hogy valaha embertelen rezsimeket szolgált. Ez az amúgy Molnár számára teljesen természetes tulajdonságjegy, egyfajta határátlépésként is értelmezhető. Molnár átlépte magyar kortársai sztereotip elképzeléseit a filozófus létről. A sajtós egységben gondolkodó Molnár nem szakmaként fogta föl a filozófiát, amelyben lehet jól vagy rosszul „filozofálni”, hanem élethivatásként. Molnár Tamás határátlépést tagadásként is minősíthetjük: tagadta mindazt az utat, perspektívát, amely a filozófia szakmaként való felfogásához vezetett, de ugyanígy tagadta a filozófiai szakmunkássá lett kollégái egy részét is, akik tehetség híján vagy önteltség, gyávaság, vagy megalkuvás miatt valódi katedra-filozófusok lettek.

Molnár Tamás filozófiai életútja páratlan a 20. századi magyar politikai gondolkodás történetében. Egyedülálló mivolta nem sűrithető össze egyetlen gondolatba, egy mondatba, de legalábbis részben abban a jelenségben keresendő, amelyet katolicizmusnak nevezünk. Molnár Tamás katolicizmusa egy politikai relevanciával is bíró hagyományos értelemben felfogott egység-gondolat. Molnár számára a katolicizmus a konzervatív vallásosság, a vallás és a vallási gondolkodás (s véleményem szerint ez utóbbi a leghangsúlyosabb) hagyományos megjelenésének formáját jelenti. Valójában Molnár Tamás minden műve azt a vezérfonalat követi, mely szerint a katolicizmus természetes

3 Ez az a szilárd jellemvonás, tehát a valláshoz való különleges viszony, amely Molnárt megkülönbözteti az amerikai konzervativizmus többi szereplőjétől és teszi annak karakteres figurájává.

ellentéte minden más nem vallásos-vallási társadalomfilozófiai szervezőerőnek, jelesül többek között annak is, amely ellen Molnár olyan sokszor fellépett, a modernitásnak.

Másik filozófiatörténeti toposz a nyelvi korlátoltság kérdése. Szinte már-már a közéletben is elfogadott sztereotípiává vált, hogy a magyar nyelv elszigetelt, rokontalan, és az ezen a nyelven keletkezett alkotások, igaz, magas színvonalúak, de más nyelvre le nem fordíthatók, és éppen ezért a magyar kultúra még mindig megmaradt abban a több évszázados bezártságában, amelyből eddig soha sem sikerült szabadulnia. Elzártág és bezártság élménye van különösképpen is a magyar szépirodalomnak. A magyar nyelvű filozófiának kicsit más volt a helyzet. Egyrészt azért, mert a 19. századig nagyrészt nem magyar anyanyelvi környezetből lépnek elő a magyar bölcselek,⁴ másrészt azért, mert a filozófiát még a legnagyobb nemzeti elkötelezettséggel vádolható filozófusok is egy nemzetek feletti tudományként definiálták. Harmadrészt viszont a sajátos történelmi viszonyok is alakították a filozófia magyarországi anyanyelvének helyzetét. A középkorban, de a késői újkorban a latin volt általában az oktatás nyelve, ezt váltja föl a Habsburg-kormányzat terveinek megfelelően a német, mely egészen 1860-ig, az októberi diploma kibocsátásáig a magyar nyelv és magyar elem teljes háttérbe szorítását eredményezte. Az erre reflektáló kultúrtörténeti toposz azt mondja, hogy nem létezett és talán ma sem létezik olyan dolog szubsztanciálisan, amit úgy hívunk, hogy magyar filozófia. A toposzson túlmenően azonban egy valódi problémával találjuk szembe magunkat: éltető eleme-e a magyar nyelv a magyar filozófiának, illetve elképzelhető-e magyar bölcsélet nem magyarul, nem magyar nyelvi környezetben, idegen nyelven?

Molnár Tamás munkássága teljesen új aspektust ad ennek a kérdéskörnek. Molnár tulajdonképpen iskoláinak egy jelentős részét nem magyar környezetben végezte. Gimnáziumi éveit románul tanulta, érettségijét is ezen a nyelvet kellett letennie. 1940-től 1949-ig Brüsszelben végzett egyetemi tanulmányokat franciául, mely évek örökre meghatározták identitását. Ha lehet így fogalmazni: elfranciasodott.⁵ Igaz, élete első és utolsó szakaszaiban magyar nyelvi környezetben élt, alkotó éveinek nagy részét Amerikában töltötte angol anyanyelvűek társaságában, de a brüsszeli évek, ha nem is tették franciává, de frankofonná mindenképpen, melynek eredményeképpen a franciaságot érezte magához a legközelebbinek. Ebben az identitásban lehet sok a romantika, az idealizmus, korhoz kötöttség, és talán az érzélgősség is, melyek mind azt sugallják, hogy nehéz definiálni Molnár nemzeti hovatartozását. További pikantériája a dolognak, hogy Molnár franciául és angolul publikált leginkább, magyarul csak a '90-es évek után jelennek meg művei, és azok is sokszor fordításban. A kérdésünk azonban továbbra is az, hogy mindezekon túl, volt-e valami sajátos magyar gondolkodásában, vagy még élesebben megfogalmazva, sajátosan magyar volt-e gondolkodása? Mezei Balázs szerint az amerikai konzervatív eszély-irodalom határozza meg Molnár gondolkodását (Mezei 2014). Mezei azt sugallja, hogy

4 Például az egyik legnagyobb magyar filozófiai relevanciával rendelkező teológus, Schütz Antal egy szintiszta sváb faluból származik a délvidéki Torontál vármegyéből. A német anyanyelvű Schütz csak felnőttkorában tanul meg magyarul, és az iskolában a magyar gyerekek csúfolódása miatt jut arra az elhatározásra, hogy mindent meg fog tenni azért, hogy ő legyen az, aki a magyar nyelvű teológiát megalkotja. De ugyanígy utalhatnánk mint példára Pauler Ákosra. Pauler – aki vitathatatlanul kora legnagyobb magyar elméje – meséli, hogy családjuk egy pozsonyi német kocsmárostól származik.

5 „...végül Franciaország. Ez utóbbi nem annyira – egyébként távoli és elmosódott – nemzetként tűnt föl előttem (a »nemzet« Magyarország volt), hanem sokkalta inkább mint egy varázslatos nyelv...” (Molnár 2000: 17.) Ez a furcsa, nehezen értelmezhető idézet is jól mutatja, hogy Molnár esetében nem egy szokványos identitás-definícióval kell operálnunk.

maga az esszé-stílus is amerikai szerzőktől származik Molnár repertoárjában, Molnár nagyszerű receptoraival pusztán érzékeli, hogy ebben a stílusban milyen könnyedén tudja magát kifejezni ellentétben más irodalmi formákkal. Ezzel szemben azonban nekem az a meggyőződésem, hogy létezik egy sajátos magyar esszé-irodalom, mely nagyon sok magyar nyelvű szerző sajátja még akkor is, ha nem anyanyelvén szólal meg.

Molnár a kétszáz éves magyar esszé hagyományait folytatja, mely egy sor sajátosan magyar jellegzetességből táplálkozik.⁶ Amikor magyar esszéről beszélünk, akkor egy szabadon elbeszélő, de lényegretörő (szubsztanciális), szavakat nem szaporító formát értünk rajta. Ez karakter teszi a magyar esszét tudományossá és vezeti ki a tudományosságra nem törekvő líra kereteiből.

A magyar esszé további jellemvonása az élőbeszéd gondolkodási struktúráinak továbbvitele: nem is mindig egy konkrét érv az, amely megold egy problémát, hanem nagyon sokszor a narratíva egésze szolgáltatja a választ. A magyar esszé nem feltétlenül elmagyaráz, hanem érzékeltet, mely érzékeltetés sokszor többet mond el egy adott problémáról, mint egy fogalmi elemzés. Ez az érzékeltetés az, ami nagyon sokszor a nem nyitott elméjű olvasónál meg nem értésre talál, és magában hordozza annak az ódiúmat, hogy az írásmű megkaphatja a túlzó általánosítás vagy a népszerűsítés kritikáját. Valóban, a Molnár Tamás-i magyar esszé-kötetek a felületes olvasó számára általánosító kijelentések tárházai lehetnek, olyan alkotások, amelyek egy problémát számtalanszor körbejáró mivoltuk miatt könnyen emészthetők, mint a lelki témákkal foglalkozó, de sekélyes bestsellerek. Ilyen például sok kritikus számára *Az Egyház, évszázadok zarándoka* című könyve: ez egy egy-témájú könyv – mondják ők –, a Katolikus Egyház a modernizmus-szal szemben folytatott harcát mutatja be, és csak annyi a mondanivalója, hogy minden keresztényellenes mozgalom és jelenség a 18. század végi felvilágosodásból, a szekularizációból származik. *Az Egyház, évszázadok zarándoka* azonban nem csak ennyi, és még csak nem is egy egyszerű apológia. Megannyi részproblémának az aspektusából ugyanis Molnár folyamatosan szemünk előtt tartja a gondolatmenet fő mondanivalóját, ami mellett ezen kevésbé fontosnak tűnő példák kibontásával érvel. Molnár további esszéiben azonban a liturgia, az állam és egyház szétválasztása nem csak „kisebb- vagy részprobléma”, hanem az egészet szimptomatikusan megjelenítő jelenség: vagy ezekkel és ezeken át kezdjük a megértést, vagy különben semmit sem értünk meg.

A magyar esszé további tulajdonsága, hogy kerüli a sekélyes témákat és elbeszélő jellege ellenére is megmarad a legkomolyabb, legfontosabb lét- és élet-problémáknál. A magyar esszé hagyományában a témaválasztási komolyság párosul egyfajta bölcséleti invenciózussággal (ennek a hiánya, az, hogy az író nem reflektál kora problémáira vagy az örök problémákra, okozza sok esszéista végtelenül unalmas, utánzó jellegét): az író képes mások által sokszor figyelmen kívül hagyott összefüggéseket, évszázadokat átívelő folyamatokat föltárni a filozófiában, melyekre mint a jelen kori problémák valós okaira tud rámutatni.⁷ Molnár Tamás művei, lett légyenek azok francia, angol vagy magyar

6 Amikor kétszáz évet írok, akkor Berzsényi Dániel *Poétai harmonisztika* című akadémiai székfoglalójára gondolok, egy költő (!) esszéisztikus művére. Kornis Gyula azt írja, hogy a Magyar Tudós Társaság alapításakor mindössze négy személy alkotta a filozófiai osztályt: két „céhbeli”, Imre János és Szilasy János, és két „kivülről” Döbrentei Gábor és az előbb említett Berzsényi. Meg kell jegyezzük, hogy Kornis nem volt jó véleménnyel Berzsényi székfoglalójáról, jelentéktelennek tartotta (Kornis 1944: 21).

7 Ilyen például Molnárnál a modernizmus fogalma. A modernizmus okait a legkülönfélébb módon és a legösszefogottabban vezeti vissza sokszor történelem előtti időpontokra. (Lásd pl. Molnár 1998.)

nyelven megírva, mind-mind a magyar esszé, egyfajta magyar szellemiség erőterében születtek. Molnár legközelebbi rokona meglepő módon nem az általam is filozófus-óriásnak tartott Hamvas Béla, hanem Németh László. Németh esszéiben érzem ugyanazt a narratív, láttató erőt, a vezérfonal folyamatos jelenlétét, melyben ugyanakkor a filozófia legmélyebb problémái szólalnak meg.

Talán Molnár Tamás témaválasztási konzervativizmusának látszólag ellentmond az a tény, hogy míg metafizikai kérdésekkel explicit módon nem foglalkozik, szinte minden írásműve társadalmi és politikai problémákat boncolgat. A probléma megoldásához meg kell értenünk Molnár a társadalmi valósághoz való viszonyát. Először is, mint minden valóban konzervatív szerző szerint az ember társadalmi léte nem valami bűn, szerződés eredménye, hanem eredeti adottság. Az ezzel való foglalkozás a gondolkodók egyik legfőbb feladata, ettől a filozófus nem tekinthet el. Másodsor, Molnár Tamás egy nagyon sűrű történelmet élt át, melyben ideológiák a legtorzabb társadalmi alakzatokat hozták létre. Ez vezette rá Molnárt arra a felismerésre, hogy ha egy ember vagy egy társadalom nem foglalkozik fogalmaival, ahogy erre 20. századi történelem a bizonyosság, a fogalmak fognak foglalkozni velük. Molnár egész filozófiai életműve arra mutatott rá, kezdve *Az értelmiség alkonya* című programadó művétől, hogy az európai filozófiai örökséget nem művelő értelmiség, azaz valódi vezetők nélkül a társadalom a legvadabb hatalmi törekvések áldozata lesz.⁸

Elmondhatjuk, hogy mindezekon túl a magyar esszé jellemzője a témaválasztási konzervativizmus. A magyar esszé témaválasztásában tipikusan konzervatív, nem úgy, mint például a francia esszé, mely előszeretettel nyúl sikamlós témákhoz. Konzervatív, azaz hagyományos téma például az istenkérdés, az isten- és valláskérdés és a társadalmi kérdések együttes tárgyalása. Jellemzője továbbá, hogy társadalmi kérdéseket visszavezeti vallási kérdésekre, azaz a lehető legtágabb kontextusban próbálja elhelyezni és értelmezni azokat. Ezért visszatérő eleme a molnári gondolkodásnak a filozófia és vallás viszonya. Molnár meggyőződése, hogy minden, még az ateista filozófia központi problémája is az istenkérdés (Molnár 1996: 27, 29 és 115). Ebben az értelemben viszont egy nagyon hagyományhű álláspontot képvisel a filozófiai és vallási/teológiai tudományok viszonyát illetően. Különösen is konzervatív téma a filozófiai embertan és annak metafizikai és társadalomfilozófiai vonatkozásainak klasszikus irányú tárgyalása.

Kérdés továbbá, hogy a magyarul, nem magyarul megszólaló Molnár nyelvileg korlátoznak mondható-e, és ha igen, akkor mi ennek az oka, a használt nyelv, vagy a használt nyelvezet? A kérdésre válaszolva tehát elmondhatjuk, hogy Molnár gondolkodása sajátosan magyar volt. Ez a sajátos magyarság filozófiájában a magyar esszé – nem feltétlenül reflektált – alkalmazásában keresendő. Ez a magyar esszé, még akkor is, ha nem magyarul szólal meg, tette őt egyedivé az amerikai konzervatív körökben és a francia vallásos-jobboldali irodalomban.

A magyar esszé hagyományát továbbvivő Molnár tehát képes volt átlépni a nyelvi korlátoltság határát. A történet- és társadalomtudatos, saját fogalmait vissza-visszatérően használó és ugyanakkor (felül)vizsgáló, azaz mind szintoron, mind diakron értelemben strukturált magyar(os) szellemisége világosan észrevehető, bármely nyelven is szólaljon meg esszéje. Bizonyos értelemben azonban elszigetelt is volt Molnár Tamás

8 Érdekeség, hogy első nagy vitát kiváltott műve, a *The Decline of the Intellectual* 1961-ben jelenik meg az Egyesült Államokban, és csak 1996-ban magyar fordításban. Itt, könyvének magyar előszavában szomorúan jegyzi meg Molnár, hogy művének mondanivalója semmit sem veszített aktualitásából, a berlini fal leomlása óta sem változott semmi (Molnár 1996: 9) – tegyük hozzá, minden pozitív tendencia ellenére lényegében ma is hasonló a helyzet.

munkássága, mert a Nyugat számára egy nem egészen befogadható formában nyilatkozott meg, viszont nyitásként kell értékelnünk magyar oldalról: Molnár kilépett a nyelvi elszigeteltségből, a Nyugat számára is fontos problémákat megszólaltatva képes volt magyar szellemiségű, hátterű, nemzetközi szinten is eredeti gondolkodási produktumot felmutatni.

SZAKIRODALOM

Demeter Tamás

2011 *Szociológizáló hagyomány*. Századvég Kiadó, Budapest.

Hell Judit – Lendvai L. Ferenc – Percz László

2000 *Magyar filozófia a XX. században*. Áron Kiadó, Budapest.

Kornis Gyula

1944 A magyar filozófia fejlődése és az Akadémia. In: Uő: *Magyar filozófusok. Tanulmányok*.

Franklin-társulat, Budapest, 5–65.

Mezei Balázs

1999 Európai Magyar filozófia és a katolikus elv. *Vigília* 64. (3) 192–205.

2014 Az egyesült államokbeli konzervatív esszé kialakulása. In: McAdams, A. James: *A modernitás válsága*. Századvég Kiadó, Budapest, 11–53.

Molnár Tamás

1996 *Az értelmiség alkonya*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

1998 *A modernség politikai elvei*. Európa Könyvkiadó, Budapest.

2000 *Én, Symmachus – Lélek és gép*. Európa Könyvkiadó, Budapest.

Somos Róbert

2004 *Magyar filozófusok politikai útkeresése Trianon előtt és után*. Kairosz Kiadó, Budapest.

THOMAS MOLNÁR, FILOZOF MAGHIAR. DOUĂ STEREOTIPURI ALE ISTORIEI FILOZOFIEI

Thomas Molnár a fost un filozof a căruia limbă maternă a fost limba maghiară, însă el a publicat mai mult în engleză și franceză. Totodată el a fost un gânditor catolic devotat și un personaj reprezentant al mișcării conservative. Astfel că în unele cercuri a fost apostrofat imediat drept filozof de catedră. Alte voci critice însă susțin că Molnár nu a reușit să treacă de barierele sale lingvistice și că nu ar fi un filozof important al secolului XX. În eseu de față autorul vine să dovedească faptul că aceste două stereotipuri nu sunt justificate deloc.

THOMAS MOLNÁR, THE HUNGARIAN PHILOSOPHER. DEBUNKING OF TWO STEREOTYPES

Thomas Molnár is a Hungarian-born philosopher, who widely published in English and French. Thomas Molnár was a devoted Catholic thinker as well as the representative figure of the conservative movement. Because of his political and religious standpoint, according to some Hungarian philosophical circles, he is referred as a so-called school-philosopher (*Schulmeister*). According to other critiques, Molnár was unable to surpass his (Hungarian) language barriers and he is not a significant philosopher of the 20th century. In his essay the author debunks of these two philosophical stereotypes.